

08E

ILLUSTRIRANI
SLOVENEČ
 TEDENSKA PRILOGA SLOVENCAM

LETO VII

13. DECEMBRA 1931

ŠT. 50

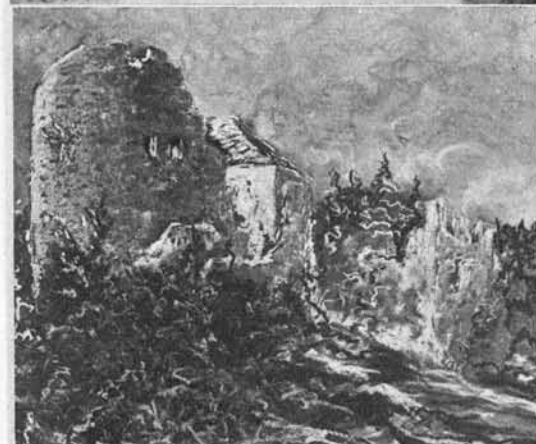
NAŠA SLOVENSKA MESTA: RIBNICA
 POGLED NA ŽUPNO CERKEV V RIBNICI S TRGA

Iz ribniške preteklosti

Na levi: Pogled na ribniški trg pred 50 leti.

Spodaj: Pogled na ribniški trg danes.

Spodaj na levi: Razvalina starega ortneškega gradu; grad so sezidali Ortenburžani, pozneje so bili njegovi lastniki Celjski grofje, nazadnje pa Habsburžani. Za časa kmetijskih uporov in turških navalov je grad mnogo trpel.

Ribnica za časa Valvazorja (v drugi polovici XVII. stol.).

Zgoraj na desni:

Zadnji ostanki gradu na Bregu pri Ribnici, ki ga je sezidal Andrej pl. Lamberg l. 1470.

Na desni:

Pogled na ribniški grad s trga, grad je bil izprva last ribniških gospodov, pozneje je prešel v last Ložanov, Turjačanov, Ortenburžanov, Celjskih grofov itd., od l. 1810. je pa njegova lastnica Rudeževa rodbina.

Ribnica

in njene zanimivosti

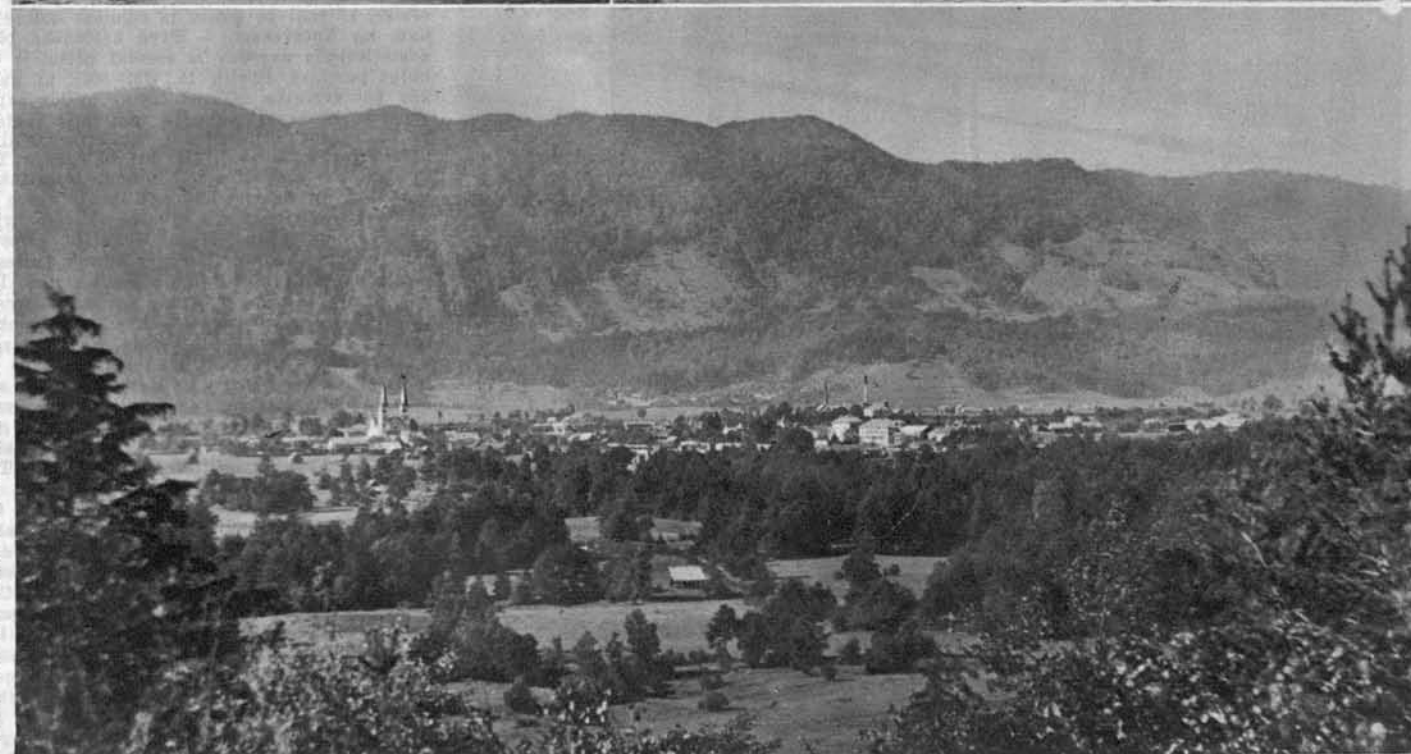

Na levi:
Miklova lipa, stoletna priča ribniškega
žitja in bitja.

Na desni:
Nekdanji trški hrast, ki ga omenja že
Valvazor v svojem opisu Ribnice.

Spodaj na levi:
Dvorišče ribniškega gradu.

Spodaj na desni:
Ribniški »Hradčani«, zadaj župna cer-
kev, na desni ribniški grad, čez Bistrico
pa most, ki so ga zgradili še v fran-
coski dobi.

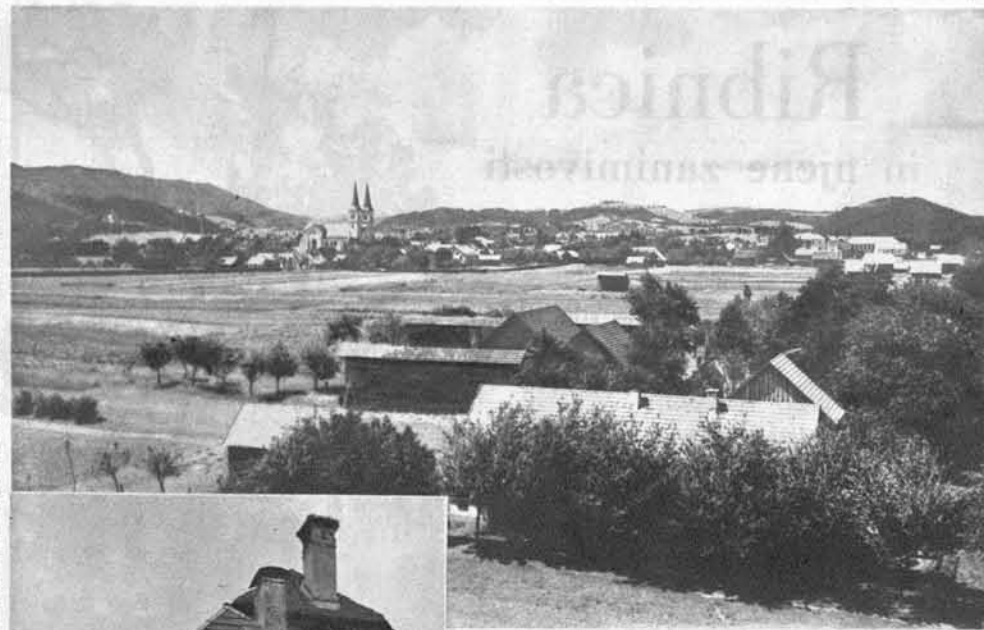
Pogled na Ribnico proti jugozapadu. V ozadju se dviguje Velika gora, bogata gozdov in divjačine. Tu živi pod varstvom
lovskih zakupnikov še naša največja zver — medved.

Naša slovenska mesta: Ribnica

Spodaj: Groharjev sv. Štefan v velikem oltarju župne cerkve.

Spodaj: Wolfova Brezmadežna za veliki oltar župne cerkve.

Pogled na Ribnico proti zapadu, v ozadju Slemena, skupina vasic po hribovitem grebenu, kjer je najbolj razvita znamenita ribniška domača lesena obrt, zlasti škafarstvo.

Na levi: Nekdanja Steklčičova hiša, kjer je bila nastanjena v Prešernovih časih šola, ki jo je obiskoval tudi naš največji pesnik.

Spodaj: Pogled na Ribnico proti Veliki gori pozimi.

Stene - Ribniški svatje

Rojstna hiša jezikoslovca p. Škrabca v Hrovači pri Ribnici.

Na desni: Ant. Skubic, ribn. župnik in dekan ter najboljši lokalni zgodovinar.

Ribnica je eden najstarejših trgov na slovenski zemlji. Ze Rimljani so imeli skozi ribniško dolino, ali bolj prav ob nji, svoje ceste, kar nam priča ime »rimska cesta« nad sv. Rokom pri Vel. Laščah in rimska cesta, ki vodi po gozdu iz ribniške doline proti Ložinam na Kočevskem. — Prva krščanska blagovest po preseljevanje narodov je semkaj prišla iz Ogleja. Ondotni patriarh Pavlin II. (787—802), ki ga časti cerkev kot svetnika in nosi častni naslov »apostola Slovencev«, je moral prehoditi tudi naše kraje. Zakaj ko je bil njegov prijatelj in pomočnik mejni grof Erik (Arih) iz Furlanije l. 799. pri obleganju Trstata ubit, je Pavlin o njegovi smrti spesnil žalostinko, ki se iz nje vidi, da so mu bili naši kraji dobro znani, ker med rekami, ki naj bi z njim objokovale Erikovo smrt, navaja Savo, Kolpo, Muro, Krko itd. (Mecum Timavi saxa novem flumina flete per novem fontes redundantia, quae salsa glutit unda ponti Ioniici, Istris Sausque, Tissa, Culpa, Marua, Natissa, Corca, gurgites Igentii.) — Gotovo pa je po l. 811. naša pokrajina pripadla v misijonsko polje Ogleja. Nekateri zgodovinarji trdijo, da je bila v Ribnici cerkev že v 9. stoletju, torej za časa sv. Cirila in Metoda, kar pa se iz zgodovinskih listin izpričati ne da. Vendar pa moramo ribniško župnijo šteti med one, ki segajo prav v čas pokrščevanja Slovencev. Leta 1082. je oglejski patriarh izročil Ribnico v leno (fevd) Konradu II. Turjaškemu, ki je bil v ribniški cerkvi pokopan na sv. Jurja dan l. 1107. z velikim žalovanjem (»mit grosser Clage«). Misijonsko okrožje ribniške plebanije je segalo od ljubljanskega barja do Metlike in Kolpe, tja do Čabra in Prezida, in je župnija mejila na faro sv. Petra v Ljubljani, St. Vid na Dolenjskem, Metliko in Cerkljano. — L. 1363. so se v njenih mejah ustanovile župnije Kostel, Poljane ob Kolpi, Oslinica, Kočevska Reka in Kočevje, kar je bilo nujno potrebno, ker se je l. 1350. na tem ozemlju naselil nov živelj nemških Kočevcev. Vendar pa so vse te fare ostale v odvisnosti od Ribnice. Tako je Ribnica postala tega leta nadžupnija in kmalu tudi naddiakonija oglejske patriarhije. — Poleg župnijske cerkve je bila znamenita tudi kapela sv. Janeza Krst. v ribniškem gradu, kjer je l. 1454. Martin, pičenski škof, nanovo posvetil oltar. — Za časa reformacije se je Ribnica precej poluteranila, ker je imela nova vera

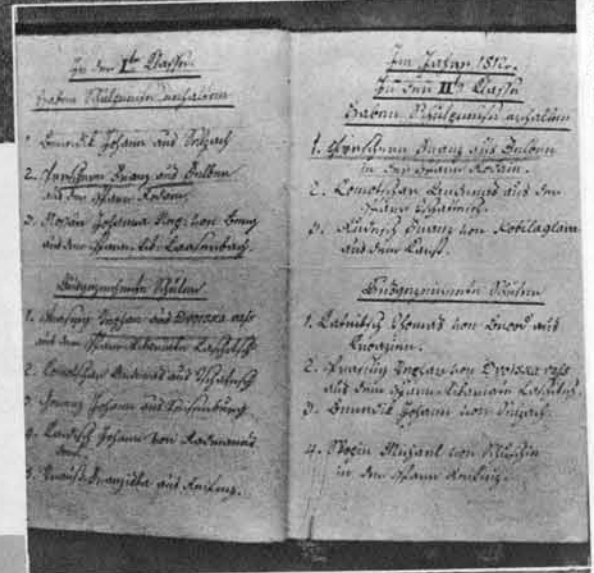
močno oporo v treh gradovih, v Ribnici ter na Bregu in Ortneku, katera dva sta sedaj v razvalinah. Dne 29. avg. 1562 je sam Trubar pridigoval na Bregu ob »trizmi« (30. dan) po rajni Uršuli pl. Lamberg, po tem ko mu je naddiakon zabranil vstop v župnijsko cerkev. L. 1567. pa je prišel Trubar v Ribnico, da bi se z ujetim turškim svečenikom posvetoval, kako bi se dala Lutrova biblija prevesti na turški jezik in med Turki razpečati. L. 1615. pa so zadnji ribniški lutrovec (med njimi Miklovec) izpovedali katoliško vero. — Ribniška naddiakonija je spadala v oglejski patriarhat tja do l. 1751., ko je bil ta zatrt in je prešla v goriško nadškofijo; l. 1787. je pripadla ljubljanski škofiji, naddiakonat je prejel, namesto njega pa sta bili ustanovljeni ribniška in kočevska dekanija. Na teritoriju ribniške župnije je tekom stoletij nastalo 38 župnij. Vrsta ribniških duhovnikov, ki nam je znana od l. 1345. dalje, šteje mnogo znamenitih mož, kakor so med drugimi Peter pl. Bonhomo (1497), poznejši tržaški škof in mecen mladega Trubarja; Boštijan Trebuhar (1588), poznejši kamniški naddiakon, ki je bil v hudem sporu z ljubljanskim škofom Tomažem Hrenom; dr. Francišek Maksimilijan Vaccani (1632—1644), poznejši tržaški škof; Janez Jakob dell'Argento (1644—1667), poznejši škof v Pičnju; dr. Janez Ludovik Schönleben (1667—1676), znamenit zgodovinar in pisatelj, ki je dokončal cerkev pri Novi Stifiti; dr. Karel Ziga grof Petazzi (1730—1744), ki je postal ljubljanski prošt; Janez Ev. Traven (1833—1847), sloviti janzenistiški pisatelj in komponist; Ignacij Holzappel (1848—1866), ki ga omenja kot pisatelja in pesnika vsaka slovstvena zgodovina, je zgradil novo sedanjo župnijsko cerkev in s svojim imetjem utemeljil današnjo gluhonemnico v Ljubljani. — Tudi nekateri ribniški kaplani so bili znameniti moške, kakor pesnik Valentin Vodnik (1788—1793), Ignacij Mrak (1840—1843), poznejši indijanski škof v Ameriki, pokopan poleg škofa Barage; pesnik Anton Zakelj, z imenom »Rodoljub Ledinski« (1843—1849); dr. Janez Ev. Krek (1892), največji organizator slovenskega naroda. — Slavn jezikoslovec P. Stanislav Škrabec je ribniški rojak, ki mu je hvaležna Ribnica postavila v rojstni hiši v Hrovači lep spomenik. Ribnica se ponaša z veličastno dvostolpno cerkvijo. Kdaj je bila zidana prejšnja cerkev, se ne da (Konec članka na strani 396)

Pogled na Ribnico proti severu, v ozadju Mala gora.

Na desni: »Zlata knjiga« nekdanje ribniške šole, odprta pri l. 1812.; na desni strani je kot najboljši nčeneec II. razreda prvi vpisan naš veliki pesnik dr. Fr. Prešeren.

Spodaj: Poslopji meščanske in deške osnovne šole.

Ribniška deklška osnovna šola.

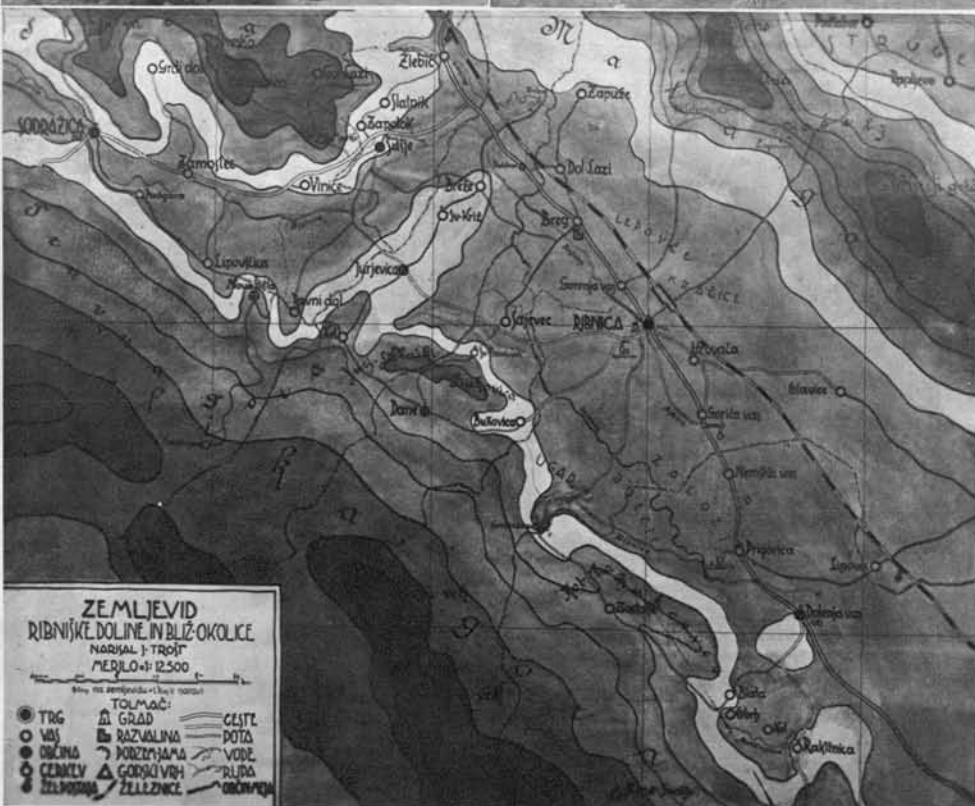
Na levi: Ivan Novak, ki županuje v Ribnici že skoro vsa povojna leta.

Na desni: Ribniški polharji. Obširni bukovi in gabrovi gozdovi ribniške doline hranijo na sto in stotisoče teh živalic, ki jih naši Dolenjci tako radi love. Lov na polhe je ena najlepših jesenskih zabav.

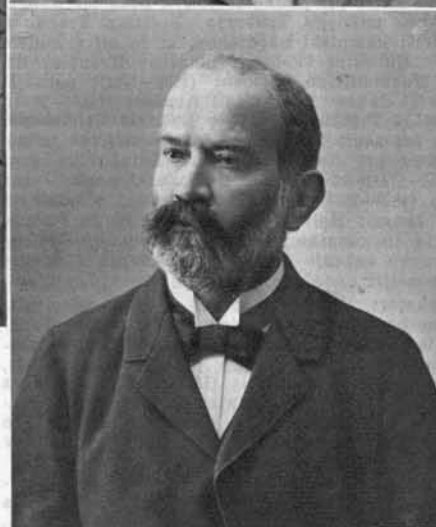

Spodaj: Ribniški krošnjar, ki je včasih obhodil vso srednjo Evropo.

Zemljevid Ribniške doline in bližnje okolice.

Rešetarska družina pri delu.

Zgoraj na desni: Franc Višnikar, nekdanji višji sodni svetnik v Ribnici in dolgoletni poslanec nekdanjega kranjskega deželnega zbora.

Na desni: Notar Ignacij Gruntar, znani mecen pesnika S. Gregorčiča, ki se je dolgo let udeleževal v Ribnici.

Na levi: Nova Štifta pri Ribnici, slo-
vita dolenjska božja pot; na levi je
videti frančiškanski samostan, na desni
cerkev, vmes pa 700 letne lipe.

Spodaj: Wolfova freska sv. Trojice nad
presbiterijem ribniške župne cerkve.

Spodaj na levi: Prvi A. Šavelj, pred-
stojnik ribniškega okrajnega sodišča
in lovski pisatelj. Drugi: J. Trošt, rav-
natelj ribniške meščanske šole, priljub-
ljen karikaturist in vnet lutkar, ki
izdeluje sam lutke za svoje marionetno
gledališče v meščanski šoli.

Na levi:
Učiteljstvo vseh ribniških
šol.

Na desni:
Josip Raktelj, izredno pri-
ljubljeni nekdanji ribniški
učitelj.

Spodaj:
Dramska družina ribni-
škega Prosvetnega društva.

Spodaj: Lesna skladišča pri ribniškem kolodvoru,
eden najvažnejših dohodkov vse doline je les.

Ribniške karikature

(Risal ravnatelj J. Trošt)

Spodaj: Ribniška deputacija — kruha, drv in zdravja.

Ribniški jagri.

Spodaj:
Ribniški kapišoni v domačem parlamentu.

Na desni:
Ribničani rešujejo vprašanje tlakovanja trga.

dognati; nekateri trdijo, da je bil vsaj presbiterij iz prvotnih časov. Zadevale pa so jo večkrat hude nesreče. L. 1764. je udarila vanjo strela in jo hudo razbila, tako da se je mogla popraviti šele v dveh letih. Letnico nesreče in popravila je izražal hronogram:

InfaVsto fVLMIne Caesas beatI StephanI aeDes (1764)
Larga benIgnItas saCrI tVrIM fanI DeCoraVIIt (1766).

(nesrečna strela je udarila v hišo sv. Štefana, dobrotna darežljivost je okrasila stolp svetišča). Po devetih letih (1773) pa je požar vpepeli ves trg, pri katerem je pogorela tudi cerkev in so se zvonovi stopili. Popravila so trajala do l. 1780., kakor je kazal napis (hronogram) na prvi koloni v stari cerkvi:

DestrVIItVr CrVDeLI InCenDIO pIetate renoVatVr

(razdene jo kruti požar, obnovi pobožnost — 1780). — Svojo sedanjo veličastno cerkev, ki so nanjo Ribničani kaj ponosni, so zgradili v l. 1866—1868, in jo krasijo mnoge slike znanih umetnikov, kakor Wolfa (presv. Trojica nad oltarjem, Mati božja, sv. Janez Ev.), Groharja (sv. Štefan, papež, v glavnem oltarju). Posebna umetniška dragocenost so tabernakeljska vratca, ki jih je po načrtu Vurnika in gospe Helene izdelal l. 1915. pasar Kregar iz Ljubljane.

Kot prve svetne gospodarje poleg oglejskih patriarhov nahajamo v Ribnici plemiče Sovneške. L. 1082. so dobili Ribnico Turjačani v leno. l. 1227. so jo od teh kupili gospodje iz Loža (Domini de Loos), pa je prišla zopet za nekaj časa Turjačanom v roke, l. 1263. pa je bila že last Ortenburžanov, ki so jo obdržali do svojega izumrtja l. 1418., ko je prešla po dedinski pogodbi v last grofom Celjskim. Med temi lastniki je posebno znan Friderik s svojo Veroniko Desejniško, ki je bila tudi ribniška gospodarica in ji je njen mož sezidal za medene tedne, ki pa so kmalu minuli, grad Fridrihštajn pri Kočevju. L. 1456. je zavratno preminul zadnji Celjan Urh, in Ribnica je prišla v roke cesarjev, ki so jo izročali svojim zvestim kot zastavščino. Prvi cesarski najemniki so bili pl. Lambergi, izmed katerih je Andrej pl. Lamberg sezidal okrog l. 1470. grad na Bregu. Lambergi so gospodovali tudi na Ortneku, proti katerim so se l. 1515. uprli ribniški kmetje in zahtevali svojo »staro pravdo«, pa so skupili po svoji neprevidnosti krvave glave. Morda je tudi po Turkih malokak kraj toliko trpel kakor Ribnica, ki so jo vsaj 27 krat oplenili in požgali, dasi gradu niso nikdar osvojili, ker je bil premočno

utrjen. Vsled vednih denarnih stisk in turških napadov je cesar l. 1618. prodal ribniško graščino grofom Kizljem, ti pa l. 1641. grofom Trilekom. L. 1700. je graščino priženil grof Kobencelj, in je ostala v rokah Kobenceljev do l. 1810., ko jo je kupila rodbina Rudežev, ki jo poseduje še sedaj.

Od pamtveka je Ribnica slovela po svoji šoli. Ze okrog l. 1400. je imela sedemrazredno latinsko šolo, torej prvo gimnazijo, ki so jo za vzgojo duhovskega naraščaja ustanovili ugledni naddiakoni. Četudi so listine pomanjkljive, skoraj ni stoletja, da ne bi brali o šoli v Ribnici, ki ni nikoli popolnoma prejenjala. V 17. in 18. stoletju se navaja cela vrsta učiteljev, ki pa so bili često le Nemci. Za časa francoske okupacije je bila v takem slovesu, da je imela učence iz kranjskih, tržaških, istrskih, hrvaških in dalmatinskih krajev. Tudi pesnik Prešeren se je likal v ribniški šoli in je zapisan tudi v »zlati knjigi« kot premifer (odličnjak). Hiša, kjer se je šolal, pa je postala letos — prodajalna za mesne izdelke in je izgubila svoje prvotno lice. V najboljšem spominu hranijo Ribničani nadučitelja Josipa Raktelja, ki jih je izobraževal celih 43 let (1848—1891). Danes ima Ribnica dve sestrazrednici in štirikazredno meščansko šolo, ki ima tudi znamenito marijonetno gledališče. Malo je krajev v Slovenčih, ki bi dali narodu toliko duhovske in svetne inteligence kakor ribniška dolina.

Cesto se Ribnica imenuje v zvezi s procesi zoper tako imenovane »čarovnice«. Kdo ve, koliko ubogih žensk je žalostno končalo svoje življenje vsled te zablode. Zadnja je zgorela na grmadi Marina Sušarkova (Češarkova) iz trga dne 11. maja 1701. Hrast, ki so pod njim žgali te nedolžne žrtve, se kaže še danes.

Po vsem svetu pa je znana ribniška domača obrt, suha roba, za katere razpečevanje so Ribničani že l. 1492. dobili posebne privilegije, ki pa so danes že dokaj okrnjeni. Otdot ribniška himna: »Sem Ribničan Vrban, po celjem svejt sem znan.« Tudi ostala lesna industrija, ki izhaja posebno iz veleposesniških gozdov kneza Auerperga in graščaka Rudeža, kaže velikanska skladišča okrog kolodvora in drugod po dolini. Da je ribniška okolica zaradi širnih gozdov, ki se vlečejo tja doli na Hrvaško, bogata tudi na divjačini in zato eldorado lovcev in polharjev, ki jih omenja že Valvazor, je umljivo. Šegavost, ki jo Ribničani kažejo v besedah, divtipih in slikah, je tudi znana širom sveta, dasi se marsikatera šaljiva po krivici piše na njihov račun. Prebivalci doline imajo lepo pojočo govoricu, kdor pa jih hoče posnemati, se gotovo spakuje, tako svojska last je ta govoricu. Anton Skubic.